

Retoryka liczb

Rhetoric of Numbers

5 (4) 2018 EDITOR: EWA MODRZEJEWSKA

SPRAWOZDANIA/ REPORTS

KACPER ANDRYCHOWSKI
UNIwersytet Warszawski
kaacand@gmail.com

Sprawozdanie/Report: międzynarodowa konferencja *Retoryka a komunikacja. Jak używamy i nadużywamy zasad ars rhetorica?*, 18-19.10.2018, Uniwersytet Wrocławski

License

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 international (CC BY 4.0). The content of the license is available at <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

KACPER ANDRYCHOWSKI
UNIwersYTET WARSZAWSKI
kaacand@gmail.com

Sprawozdanie/report: międzynarodowa konferencja *Retoryka a komunikacja. Jak używamy i nadużywamy zasad ars rhetorica?*, 18-19.10.2018, Uniwersytet Wrocławski

W dniach 18–19 października 2018 r. na Uniwersytecie Wrocławskim odbyła się konferencja „Retoryka a komunikacja. Jak używamy i nadużywamy zasad *ars rhetorica?*” organizowana przez Zakład Języka Niemieckiego Instytutu Filologii Germańskiej oraz Instytut Studiów Klasycznych, Śródziemnomorskich i Orientalnych Uniwersytetu Wrocławskiego. Nad konferencją honorowy patronat objęło Polskie Towarzystwo Retoryczne.

Celem konferencji było między innymi odkłamanie po części potocznych, po części pojawiających się w dyskursie naukowym mniemań dotyczących retoryki, jej natury i zadań. Organizatorzy i uczestnicy konferencji podjęli próbę określenia i opisanie stref komunikacji, w których obecność retoryki jest oczywista, nieoczywista lub zaledwie przeczuwana. Pod uwagę została wzięta zasadność stwierdzenia, że sztuka retoryczna i teoria komunikacji, które badają i opisują naturalne zasady tworzenia relacji międzyludzkich, wzajemnie się warunkują, a także, że istnieje między nimi szczególny, naturalny związek oparty na założeniu intencjonalności działań człowieka jako twórcy kultury i struktur społecznych. Dyskutowane były również możliwości wykorzystania narzędzi perswazyjnych sztuki retorycznej, którymi dysponujemy w sposób świadomy lub nieświadomy, a także zgodny lub sprzeczny z zasadami opisanymi przez mistrzów *ars rhetorica*. Istotnym zadaniem konferencji było również wykazanie aktualności i żywotności retoryki wynikających z jej zakorzenienia w naturze człowieka, istoty świadomie kształtującej warunki swojej egzystencji.

Pierwszy dzień konferencji otworzyły wykłady plenarne. Profesor dr hab. Jakub Z. Lichański z Uniwersytetu Warszawskiego w swoim wystąpieniu „Retoryka – w poszukiwaniu najlepszej formy komunikacji” polemizował ze stwierdzeniem, że retoryka to przeżytek. W opozycji do tego prelegent przekonywał, że retoryka jest najlepszą formą komunikacji, wskazując jednocześnie, przed jakimi

zagrożeniami należy ją chronić. Kluczową rolę w referacie profesora Lichańskiego stanowiły również problemy związane z nieetycznym wykorzystywaniem chwytów retorycznych w dzisiejszych czasach.

Drugi wykład plenarny pt. „Dwie kompletnie sprzeczne narracje — kryzys demokracji” wygłosił prof. dr hab. Andrzej Kisielewicz z Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego wystąpienie dotyczyło kształtowania się debaty publicznej, szczególnie w Polsce i w USA, wokół dwóch sprzecznych narracji, przedstawiających wykluczające się obrazy rzeczywistości. We współczesnej amerykańskiej i polskiej debacie mówi się wręcz o przepaści, która dzieli dwa zwalczające się obozy polityczne. Profesor Kisielewicz omówił retoryczny aspekt tego zagadnienia, zastanawiając się szczególnie nad tym, jak i dlaczego możliwe jest uleganie jednej narracji i kompletna ślepota na punkt widzenia drugiej strony.

Po wykładach plenarnych rozpoczęły się obrady w równoległych sekcjach. W pierwszej z sześciu zaplanowanych na ten dzień sekcji, zatytułowanej „Perswazja i manipulacja” swoje referaty wygłosili: dr hab. Leszek Kleszcz (UWr), który w referacie „Retoryka szczerości”, nawiązując między innymi do Arystotelesa, Machiavellego, Marksa i Freuda, przedstawił charakterystykę tytułowego rodzaju retoryki. Według prelegenta jej intencją jest pokazanie szeroko rozumianej „nagiej prawdy”. Dr hab. Iwona Alechnowicz-Skrzypek z Uniwersytetu Opolskiego w wystąpieniu „Mieć respekt przed prawdą” pokazała, że dewaluacja prawdy jako wartości nie jest wynikiem tylko szerszego dostępu ludzi do internetu, ale że korzeni tego zjawiska możemy doszukiwać się już w XIX wieku i myśli Fryderyka Nietzschego. Anna Rogala z Uniwersytetu Wrocławskiego w wystąpieniu pt. „Operatory argumentacyjne, czyli retoryczne środki perswazji” wyjaśniła, jak definiuje ww. operatory i wskazała przykłady oraz efekty ich zastosowania na podstawie wybranych tekstów publicystycznych oraz z mowy potocznej.

Równocześnie prowadzone były obrady w sekcji „Retoryczne aspekty tekstów I”, w trakcie której zaprezentowane zostały referaty „Między *chronos* a *kairos* — aspekty temporalne gatunków retorycznych” dr hab. Agnieszki Budzyńskiej-Dacy (UW), w którym prelegentka przedstawiła między innymi, jak możemy dokonywać krytyki tekstów w wymiarze czasowo-przestrzennym oraz jak aspekty temporalne kształtują potencjał perswazyjny wybranych form przekazu; „Wykład akademicki — granice kategorii. Na przykładzie analiz protestów przeciwko wykładom na polskich uczelniach” dr hab. Agnieszki Libury (UWr) oraz „Odezwy jako najważniejsza praktyka komunikacji politycznej w okresie drugiej wojny światowej — wybrane aspekty retoryczne, stylistyczne i tekstowe” dr. Marcina Poprawy (UWr).

W kolejnych sekcjach („Oblicza perswazji I i II”) mogliśmy usłyszeć wystąpienia: „Perswazyjny wymiar ludzkiej gestykulacji — od Kwintyliana do McNeilla”

dr hab. Anety Załazińskiej (UJ), która przybliżyła badania mające na celu rozstrzygnięcie kwestii, czy odbiorcy komunikatów werbalnych świadomie odbierają i analizują gestykulację mówcy oraz w jakiej mierze ma ona wpływ na ich odbiór danego komunikatu. Kolejnymi prelekcjami były: „Agresja pod pozorem grzeczności – kilka słów o ukrytych formach agresji werbalnej” dr hab. Joanny Szczęk (UWr) oraz „Identyfikacja z odbiorcą jako jeden z warunków skuteczności – w retoryce i komunikacji interpersonalnej” dr Beaty Drabik (UJ); „O kilku aspektach perswazyjności współczesnych tekstów medialnych na przykładzie dyskursu teledysku do piosenki *Pismo*” dr. Leszka Będkowskiego (Akademia Jana Długosza w Częstochowie); „Metafora a ciało – współczesne ramy klasycznych teorii” dr Anny Bendrat (UMCS). W referacie „O retoryce liczb... nie tylko w statystyce” dr Ewa Modrzejewska (UW) rozwinęła zagadnienia związane z „retoryką ilościową” i pokazała, w jaki sposób, jako obywatele, stykamy się z nią na co dzień. W kończącym zaś ten dzień referacie zatytułowanym „Popkulturemy w badaniu retoryczno-językowym” mgr Rafał Jakiel (UWr) przeanalizował tzw. popkulturemy i omówił podobieństwa oraz różnice w rozumieniu tego zjawiska w kulturze wysokiej i niskiej, ilustrując je przykładami ze współczesnych dzieł filmowych.

W sekcji „Retoryczne aspekty tekstów II” usłyszeliśmy wystąpienia: „Czy internetowe teksty o charakterze marketingowym mają coś wspólnego z retoryką?” dr Elżbiety Pawlak-Hejno (UMCS); „Zabiegi retoryczne w różnych typach czasopism dla rodziców” dr Julii Legomskiej (UŚ) oraz „Jak małe podwarszawskie miejscowości chwalą same siebie? Retoryka lokalnych publikacji promujących miasta” dr Agnieszki Szurek (UW).

W sekcji zatytułowanej „Sztuka retoryczna” przedstawiane były następujące referaty: „Kategorie przestrzenne. Architektura jako nośnik informacji wizualnej” mgr Agaty Gwizd-Leszczyńskiej (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu); „Jak mówić, żeby ludzie nas słuchali – o zasadach współczesnej komunikacji międzyludzkiej” dr Danuty Pytel-Pandey (UWr); „Etos retora prowadzący do przekroczenia możliwości sztuki retorycznej na przykładzie Pawła z Tarsu” dr. Marka Kosendiaka z Ośrodka „Pamięć i Przyszłość” we Wrocławiu, a także „Retoryka w komunikacji lekarz-pacjent” dr Marceliny Kałasznik (UWr).

Dzień drugi konferencji również rozpoczął się od dwóch wykładów plenarnych: „Retoryka w epoce postprawdy. Teoria kłamstwa politycznego czy naturalna istota polityki?” dr. hab. Cypriana Mielczarskiego, profesora Uniwersytetu Warszawskiego oraz „Psychologia społeczna czy retoryka empiryczna” dr. hab. Piotra Lewińskiego z Uniwersytetu Wrocławskiego.

Cyprian Mielczarski, odnosząc się do poglądów Hannah Arendt i Jacquesa Derridy na temat prawdy i kłamstwa, omawiał ich związek z retoryką w języku

dzisiejszej polityki uprawianej w krajach demokratycznych. Piotr Lewiński zaś, analizując relacje między teorią afektów, badającą wpływ wywierany na uczucia słuchacza, a psychologią społeczną, starał się odpowiedzieć na pytanie, czy mamy prawo nazywać ową psychologię retoryką empiryczną.

Popołudniowe obrady odbyły się w dwóch sekcjach. W sekcji polskojęzycznej („Retoryczne aspekty komunikacji I”) wygłoszono następujące referaty: „Retoryka populizmu: Dyskursywne strategie konstruowania *wspólnoty, kryzysu i przywództwa*” dr hab. Katarzyny Molek-Kozakowskiej (UO), „Wtórna oralność jako wielki powrót *ars rhetorica*. Perswazja w mediach społecznościowych w komunikacji politycznej” dr Anny Maj (UŚ), „Jedno słowo – dwa oblicza, czyli o koncepcji ideografów Michaela Calvina McGee i jej zastosowaniu w badaniach nad językiem polskiej polityki” mgr. Kacpra Andrychowskiego (UW) i „Zalecenia retoryczne w piśmie *Praecepta gerendae rei publicae Plutarcha z Cheronei*” mgr. Piotra Osińskiego (UMK), w którym prelegent przedstawił poglądy Plutarcha na wykorzystanie sztuki wymowy przez polityków i porównał je z poglądami Arystotelesa, Cycerona i Kwintyliana.

W niemieckojęzycznej części obrad „Rhetorische Mittel in Texten und Kontexten” (w tłum.: „Środki retoryczne w tekstach i kontekstach”) prof. dr Sebastian Seyferth z Hochschule Zittau/Görlitz, specjalizujący się w badaniach nad socjolingwistyką, socjopragmatyką oraz średniowiecznymi przekładami Biblii, wygłosił referat „Rhetorische Textmuster in Martin Luthers Schriften”, dr Grażyna Strzelecka (UW) wystąpiła z referatem „Die Bauindustrie ist enttäuscht und bei den deutschen Töchtern spielt die Musik im Ausland – ausgewählte Metaphern aus der Wirtschaftssprache des ausgehenden 20. Jahrhunderts in Zitaten aus der Wirtschaftspresse”, dr hab. Artur Tworek (UWr) przedstawił tekst „Betonungsvielfalt im Deutschen und im Polnischen: Intonatorische Phänomene im Dienste der Rhetorik?”, a mgr Aleksandra Molenda (UWr) wygłosiła referat „Vokalverlängerung in den gesprochenen Wissenschaftstexten”, w którym omówiła zjawisko wydłużania samogłosek w trakcie lektury niemieckich, polskich i włoskich tekstów oraz zaproponowała ich możliwą przyczynę i funkcję, którą w tych tekstach pełnią.

W kończącej obrady sekcji „Retoryczne aspekty komunikacji politycznej II” miały miejsce następujące wystąpienia: „Argumentacyjna wartość toposu z autorytetu” prof. dr hab. Iwony Bartoszewicz z Uniwersytetu Wrocławskiego, w którym autorka prześledziła różne warstwy zagadnienia autorytetu, sposobów jego definiowania, a także jego wymiar etyczny i retoryczny; „Etykietowanie wartościujące w polskim dyskursie politycznym (na przykładzie retoryki PiS i PO)” dr. Mariusza Jakosza z Uniwersytetu Śląskiego oraz „Zjawisko poprawności politycznej jako szczególna odmiana zasady stosowności” mgr Doroty Garbicz z Uniwersytetu Wrocławskiego.

Należy mieć nadzieję, że następne konferencje organizowane przez Instytut Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, tj. „Deutsche Phraseologie und Parämiologie im Kontakt und Kontrast” (23-25.05.2019) i „Emotionen in Sprache und Sprechen” (26-28.09.2019) będą równie udane.